

Ideologikritik i en postideologisk tid

Om Slavoj Žižeks samfundsteori I

Carsten Bagge Laustsen

Disposition

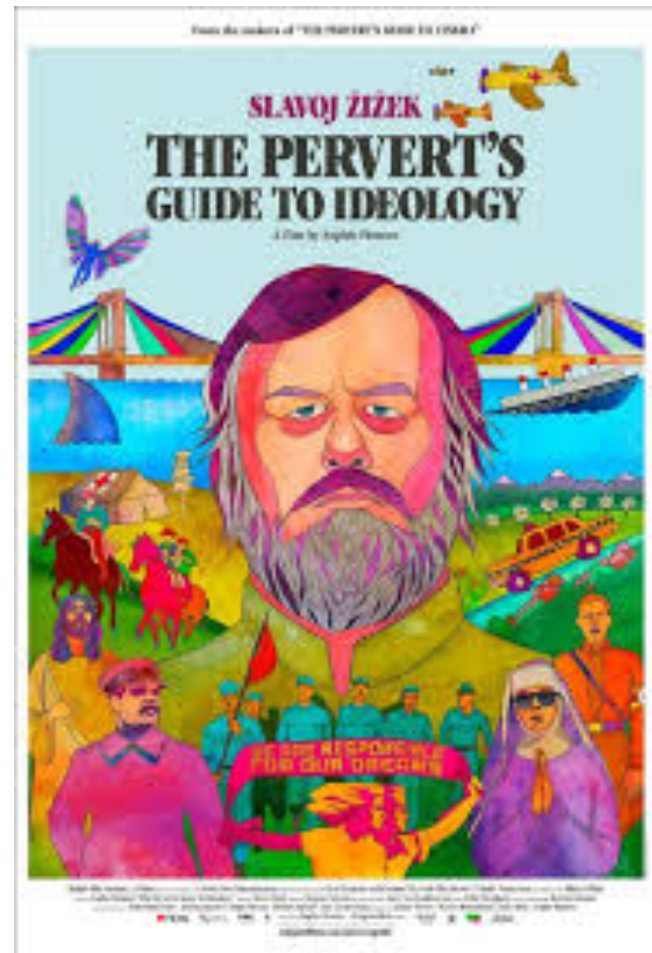
- 1) Hvad er ideologi?
- 2) Žižeks bidrag til ideologikritikken
- 3) Postpolitikken
- 4) Politiske styreformer:
Demokrati og
leninisme



Ad I) Hvad er ideologi? (I)

Ideologibegrebet fire aspekter

- Idéaspektet
- Praksisaspektet
- Magtaspektet
- Kritikaspektet (ideologikritikken)



Hvad er ideologi? (II)

Idéaspektet:

- En ideologi er et sæt af mere eller mindre kohærente idéer
- der indebærer en større eller mindre grad af lukning af et diskursivt felt
- og som har en dominerende placering i en given social sammenhæng.



Hvad er ideologi? (III)

Praksisaspektet:

- Ideologier tjener som fundamentale prismer for erfaringen og erkendelsen af verden
- og manifesterer sig i sociale praksisser
- Ideologier udgrænser bestemte subjektpositioner og dermed også knytningen sociale bånd mulig
- Endvidere tilfredsstillende ideologierne fundamentale psykiske behov



Hvad er ideologi? (IV)

Magtaspektet:

- Ideologier tjener i bestemte gruppers interesser (kapitalejere, danskere)
- til undertrykkelse af andre grupper ditto (arbejdere, fremmede)
- og dermed også til at opretholde et bestemt system (kapitalismen, nationalstaten).



Hvad er ideologi? (V)

Kritikaspektet:

- Ideologikritikken forsøger at kortlægge fundamentale eller historisk givne strukturer for erkendelsen af verden
- og kritiserer disse på grundlag af ideologiens "andet" (sandhed, dømmekraft, åbenhed, interesser)
- Ideologikritikken søger gennem erkendelsen af fundamentale modsætninger
- at virke for et givet systems radikale forandring.



Ad 2) Žižeks bidrag til ideologikritikken (I)

”They live”

<https://www.youtube.com/watch?v=TVwKjGbz60k>

To og to: Hvad er i klippet Zizeks vigtigste pointer om ideologi?

Žižeks bidrag til ideologikritikken (II)

Ideologi og nydelse

- Ideologi er nydelse
- Det ideologiske fantasme
- Kynismens problem
- Fra forblændelse til nydelse (en bid af bøffen)
- Nydelsens socialitet (Kaptajn Bleigh/ Kejserens nye klæder)
- Nydelsestyven
- Pseudoaktivisme



Žižeks bidrag til ideologikritikken (III)

Ideologikritikkens tre faser:

- 1) Den traditionelle ideologikritik
 - 1) Kode: falsk/sand
 - 2) Medium: viden

- 2) Den moderne ideologikritik
 - 1) Kode: knægtende/emancipatorisk
 - 2) Medium: bevidsthed

- 3) Den postmoderne ideologikritik
 - 1) Kode: affirmativ/ revolutionær
 - 2) Medium: handling

Ad 3) Postpolitikken (I)

Samfundsforandringerne:

1950'erne og 60'erne (Daniel Bell: *The End of Ideology*):

- Vækstsamfundet, velfærdsstaten
- Forbrugerismen
- Politisk teknokrati/ ingeniørkunst

1970'erne (Richard Senneth: *The Fall of Public Man*):

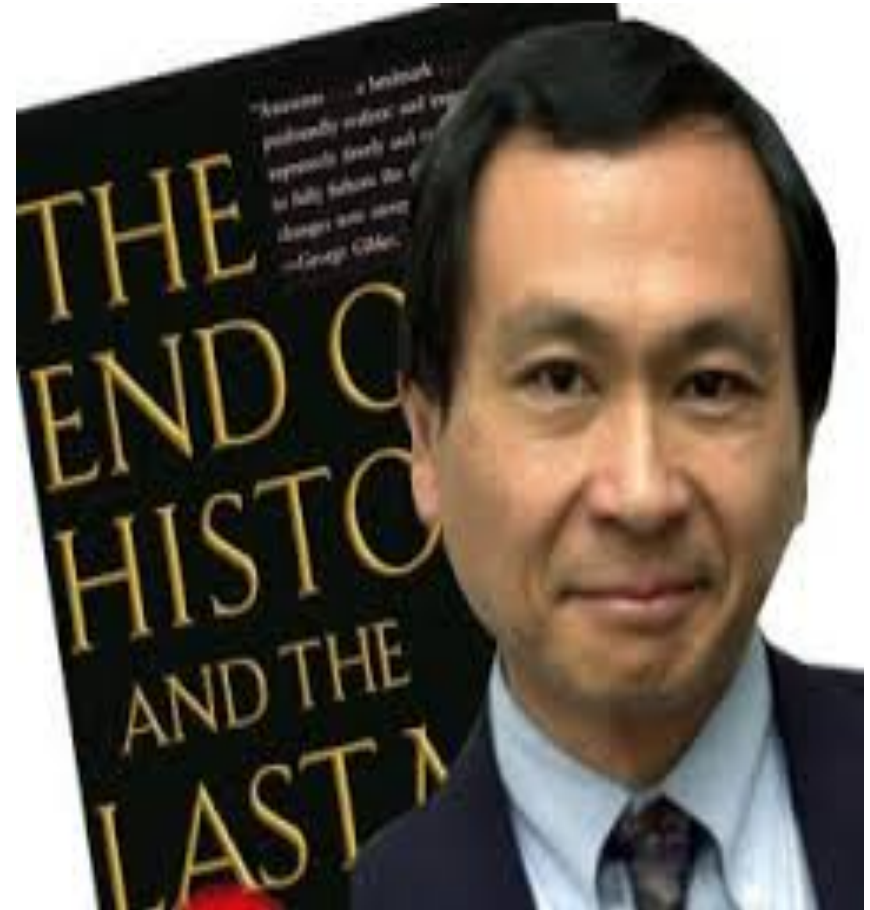
- Narcissismen (mig-generationen)
- Den kolde krig
- Korporatismen

1980'erne (Jean Francois Lyotard: *The Post-Modern Condition*):

- Det postindustrielle – hinsides masseproduktion
- Globaliseringen – polyfoni
- "Riv pyramiderne ned" (Jan Carlzon, 1984)

1990'erne (Francis Fukuyama *The End of History and the Last Man*)

- Murens fald
- Demokratiseringsbølgen – humanitære interventioner
- Informationsamfundet – mulighed for selektiv tilkobling



Postpolitikken (II)

Zizeks diagnose: Vor postideologiske tidsalder

Falske universaliser:

- Kapitalisme er "the only game in town"/ ideologiens endeligt
- Pragmatisme/ relativisme: Utopier = nyt gulag

Falske partikularismer:

- Identitetspolitik
- Politisk partikularisme, eks. multikulturalisme/ nationalisme/ racisme
- Nydelsens imperativ

Opgaven i dag:

- At genforbinde de partikulære kampe og de universelle aspirationer
- Eller med andre ord at genopfinde *det politiske* i en postpolitisk tid

“True universalists are not those who preach global tolerance of differences and all-encompassing unity, but those who engage in a passionate struggle for the assertion of the Truth which compels them.”

Postpolitikken (III)

Det postpolitiske:

- Arkepolitik
 - Identitetspolitik, etnicitet, nationalisme
- Parapolitik
 - Magten for magtens skyld, meningsmålinger, spin
- Metapolitik
 - Rationel problemløsning, optimering af økonomien
- Ultrapolitik
 - Sikkerhedspolitik

Postpolitik (IV)

Hvad er politik?

- At forbinde det partikulære og det universelle
- At fortælle *Sandheden* om situationen
- Handlingen, der bryder med de eksisterende koordinater og installerer nye (revolution)
- Besindelse på antagonisme
- At gå igennem fantasmet



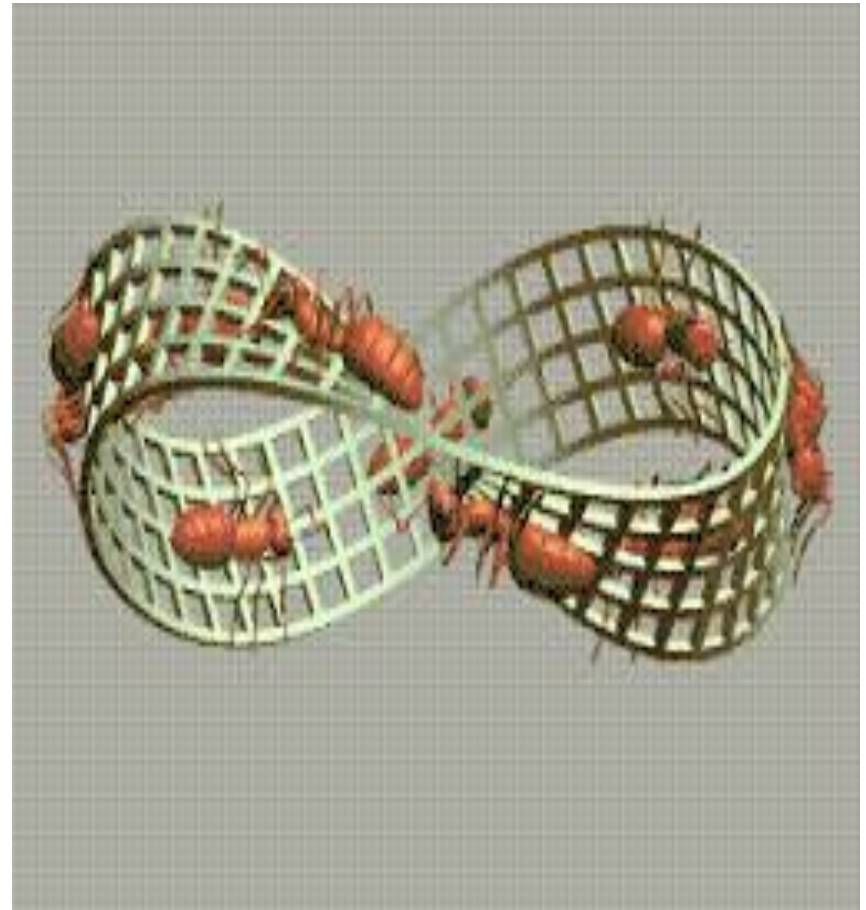
Ad 4) Demokrati og leninisme (I)

Hvad er en diskurs hos Lacan:

- Strukturer for udveksling af kommunikation/
konstitution af det sociale bånd
- Det sociale båndes to sider
(vi siger mere, end vi tror)
- a , $s/$, $S1$, $S2$

Agent – den anden

Sandhed / produkt



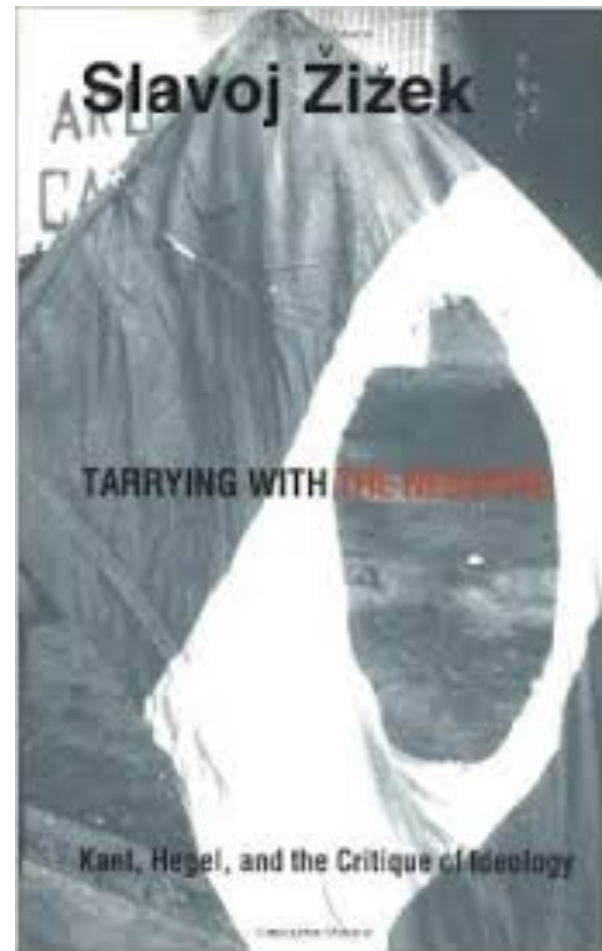
Demokrati og leninisme (II)

$$\begin{array}{ccc} \text{U} & & \text{M} \\ \frac{S_2}{S_1} \rightarrow \frac{a}{\mathcal{S}} & & \frac{S_1}{\mathcal{S}} \rightarrow \frac{S_2}{a} \end{array} \quad \begin{array}{ccc} \text{H} & & \text{A} \\ \frac{\mathcal{S}}{a} \rightarrow \frac{S_1}{S_2} & & \frac{a}{S_2} \rightarrow \frac{\mathcal{S}}{S_1} \end{array}$$

Demokrati og leninisme (III)

Žižek i *Sublime Object of Ideology*:

- Demokrati som antitotalitarisme
- Magtens tomme plads – det reelles institutionalisering
- Folket, der aldrig bliver et Folk
- Demokratiet som moderne samfundsform



Demokrati og leninisme (IV)

Žižeks demokratikritik

- **Det hysteriske**
 - Krav uden bund
 - Manglende fokus/ organisering
 - Manglende positivt projekt
- **Samfundspatologier**
 - Racisme
 - Multikulturalisme – kulturel chauvinisme
 - Populisme
- **Kapitalisme**
 - Metapolitik (bureaukratisk politik)
 - Markedsliggøelse af politik (branding, spin mv. – symbolik uden handling)
 - Fjendskab uden antagonisme og revolutionære aspirationer



Demokrati og leninismen (v)

Hvorfor Lenin?

- Provokation – utidig tænkning
- Analytikerens diskurs – tænkning af en psykoanalytisk politik
- Tiden kalder på totalitarisme/ handling
- Demokratiets selvkritik er ikke tilstrækkelig



Demokrati og leninismen (VI)

Hvad kan der bruges fra Lenin:

- Revolutionen (vs. reformisme)
- Revolutionens temporalitet
- Partiet – politisk organisering
- Det universelle og det partikulære
- Den emancipatoriske gnist
- At gå gennem fantasmet – det nye menneske